

EĞİTİM BİLİMİNE GİRİŞ

Editörler: Yrd. Doç. Dr. Mustafa ONUR • Prof. Dr. Mustafa ŞANAL

2. Baskı

Editörler: Yrd. Doç. Dr. Mustafa ONUR
Prof. Dr. Mustafa ŞANAL

EĞİTİM BİLİMİNE GİRİŞ

ISBN 978-605-318-587-1
DOI 10.14527/9786053185871

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2017, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye’de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindex.net** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000’in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Eylül 2016, Ankara
2. Baskı: Eylül 2017, Ankara

Yayın-Proje: Özlem Sağlam
Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Kestek
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
(0312 394 55 91)

Yayıncı Sertifika No: 14749
Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net

BAŞLARKEN

Eğitim olgusu, insanların üzerinde en çok durduğu, fakat içerisini bir türlü dolduramadığı müphem kavramların başında gelmektedir. Hemen hemen herkes sıradan bir konuşmada, söylemde; ontolojik olarak eğitim kavramına gönderme yapar, bir küheylan edasıyla eğitim sorunlarını çözümleme sevdasını güder. İşte bizlerin tam da kaybetmeye mahkûm olduğu, göz ardı ettiği nokta burasıdır. Çünkü emin olunuz ki **“eğer bir kavram üzerinde bir ülkede çok konuşuluyorsa, aslında o kavram hakkında çok az şey biliniyordur”** ilkesi bilinçaltlarından bilinçli olarak bilinç yüzüne çıkartılmaya çalışılmaktadır. Bilinçsizlikten-sözde bilinçliliğe bu geçiş süreci bizde yaklaşık üç asırdır devam etmektedir. Günümüz koşulları bu bedbin gidişatın hiç de nikbin olmayacağını/olamayacağını ruhlara ve dimağlara derdest etmektedir. **“Dünü olmayan yarınlarda”** yaşamaya her açıdan alışmak zorunda olan günümüz insanının bu basit gerçeği algılaması ve anlamasının bir hayli güç olacağı da asla göz ardı edilmemelidir. Çünkü basit düşünmek ve basit yaşamak, basit insanların değil milli mefkûreyi savunan ve savunduğunu yaşayan mefkûreci bireylerin şiarlarından birisidir. Bizler **“asil bir insan olamayabiliriz fakat asli bir milletin evlatları”** olduğumuzu asla unutmamalıyız, unutturmamalıyız. İşte tam da bu noktada “eğitim” kavramı, sistematik bir uygulama alanı olarak yüzünü biz eğitim bilimcilere, öğretmenlere, eğitim-öğretim işine gönül verenlere göstermektedir.

Tanzimat’tan itibaren eğitim sistemimizde vuku bulan düalist anlayış, başlangıçta birden fazla eğitim sisteminin birbirine muvazi bir nitelikte ayrı bir gelişim seyri göstermesine sebebiyet vermiş, zamanla bu paralellik, geleneksel eğitim sisteminin lağv edilerek yerine çağın gereklerine uygun bir eğitim sisteminin vücudunda getirilmesine zemin hazırlamıştır. Nihayetinde Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte yeni Türk Devleti’nin temel dayanaklarından birisi olarak yine “eğitim” kavramının üzerinde önemle ve ısrarla durulmuş, eğitim; her türlü tagayyür ve tebeddülün temel manivelası olarak dimağlara motif motif işlenmiştir.

Eğitim sistemlerinin temel amacı o ülkenin nitelikli insan gücünü yetiştirmek ve yurttaşlarına vatandaşlık eğitimi vermektir. Bunu gerçekleştirebilmek için her eğitim sistemi yetiştireceği insan modelini sahip olduğu eğitim felsefesi ve insan gücü politikası ışığında saptayarak eğitim etkinliklerini bu amaca göre düzenlemektedir. Bu amacın gerçekleştirilmesinde hiç kuşkusuz en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Özellikle bilginin insanoğlunun doğaya karşı kullanacağı yegâne güç olduğunun anlaşılması üzerine toplumlar, örgün ve yaygın eğitim yolu ve öğretmenler aracılığı ile bireyleri toplumsal yaşama bağlayan bilginin kazandırılması amacıyla gerekli eğitim-öğretim faaliyetlerinde bulunmuşlar, bu faaliyet-

lerin merkezine ise օđretmenleri oturtmuşlardır. İşte bu eser bilgi yolunun temel kandilleri olan օđretmen ve օđretmen adaylarına rehber olmak amacıyla alanında değerli çalışmaları ile kendini geliştiren akademisyenler tarafından kaleme alınmıştır. Bu eserin ikinci baskısında, birinci basımda yer almayan, Doç. Dr. Hasan Hüseyin Aksu tarafından kaleme alınan "Eğitimde Bilimsel Araştırma" adlı bօlme yer verilmiştir.

Bu eserin basımında başta Servet SARIKAYA olmak üzere emeği geçen herkese teşekkürü bir borç bilir, eserimizin օđretmen adaylarına, օđretmenlere ve eğitim bilimine gօnl veren herkese faydalı ve yararlı olmasını temenni ederiz.

Eylül, 2017

Editörler

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ONUR

Prof. Dr. Mustafa şANAL

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

1.Bölüm: Eğitim Biliminin Temel Kavramları

Yrd. Doç. Dr. Temel TOPAL, Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

2.Bölüm: Meslek Olarak Öğretmenlik

Öğr. Gör. Ahmet GÜRSOY, Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Elemanı

3.Bölüm: Eğitimin İlkeleri, İşlevleri ve Değerler Eğitimi

Öğr. Gör. Ahmet GÜRSOY, Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Elemanı

4.Bölüm: Eğitimin Psikolojik Temelleri

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ONUR, Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

5.Bölüm: Eğitimin Toplumsal (Sosyal) Temelleri

Yrd. Doç. Dr. Fatma Hürrem YILDIZ, Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

6.Bölüm: Eğitimin Tarihsel Temelleri

Prof. Dr. Mustafa ŞANAL, Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

7.Bölüm: Eğitimin Felsefi Temelleri

Öğr. Gör. Ahmet GÜRSOY, Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Elemanı

8.Bölüm: Eğitimin Ekonomik Temelleri

Yrd. Doç. Dr. Fatmanur ÖZEN, Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

9.Bölüm: Türk Milli Eğitiminin Hukuksal Temelleri

Öğr. Gör. Ahmet GÜRSOY, Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Elemanı

10.Bölüm: Sosyal Bir Örgüt Olarak Okul

Öğr. Gör. Ahmet GÜRSOY, Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Elemanı

11.Bölüm: Eğitimde Yeni Yönelimler

Yrd. Doç. Dr. Levent YAYCI, Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

12.Bölüm: Eğitimde Bilimsel Araştırma

Doç. Dr. Hasan Hüseyin Aksu, Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

İÇİNDEKİLER

Başlarken	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

EĞİTİM BİLİMİNİN TEMEL KAVRAMLARI

Giriş.....	1
Bir Eğitim Kurumu Olarak “Okul”	2
Eğitim.....	2
Eğitim ve Kültür.....	4
Ailede Eğitim	5
Okulda Eğitim.....	5
Formal Eğitim	6
İnformal Eğitim	7
Eğitimin Amaçları.....	7
Öğrenme ve Öğretme Etkinlikleri.....	8
Eğitim ve Öğretim	10
Eğitim Programı, Öğretim Programı ve Ders Programı.....	12
Öğretim Stratejileri	14
Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi.....	14
Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi.....	14
Araştırma Yoluyla Öğretim Stratejisi.....	14
Öğretim Yöntemleri	14
Öğretim Teknikleri.....	16
Değerlendirme Soruları.....	18
Kaynakça.....	21

2. BÖLÜM

MESLEK OLARAK ÖĞRETMENLİK

Giriş.....	23
Meslek Nedir?	23
Öğretmenlikte Aranılan Özellikler ve Yeterlikler	26
Öğretmende Bulunması Gereken En Temel Özellikler.....	26
Öğretmenlik Mesleğinin Genel Yeterlikleri.....	28
Sosyal Rollere Dayalı Yeterlikler.....	29
Meslek Etiği.....	30
Öğretmen Meslek Kuruluşları	31
Toplumsal Tanınma.....	31
Öğretmenin Görevleri	31
Etkili Öğretmenin Özellikleri	33
Sınıf İçinde Öğretmen Davranışları.....	34
Öğretmen Tipleri.....	36
Değerlendirme Soruları.....	37
Kaynakça.....	38

3. BÖLÜM

EĞİTİMİN İLKELERİ VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş.....	39
Öğretimin İlkeleri.....	39
Değerler Eğitimi	42
Değerler Eğitimi.	43
Değer Eğitimi Yaklaşımları	45
Karakter Eğitimi.	47
Ahlak Eğitimi.....	48
Vatandaşlık Eğitimi	49
Değerlendirme Soruları.....	51
Kaynakça.....	52

4. BÖLÜM

EĞİTİMİN PSİKOLOJİK TEMELLERİ

Giriş	55
Gelişim ile İlgili Temel Kavramlar	56
Bedensel Gelişim	62
Bilişsel Gelişim	65
Ahlak Gelişimi	69
Kişilik Gelişimi	70
Öğrenme	75
Öğrenme Kuramları	79
Klasik Şartlanma	80
Operant (Edimsel) Şartlanma	81
Bilişsel Öğrenme	83
Bilgi İşlem Yaklaşımı	84
Sosyal Öğrenme Kuramı	85
Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı	85
Değerlendirme Soruları	88
Kaynakça	93

5. BÖLÜM

EĞİTİMİN TOPLUMSAL (SOSYAL) TEMELLERİ

Sosyoloji ve Eğitim İlişkisi	95
Eğitim Sosyolojisinin Tarihsel Gelişimi	96
Eğitim Kurumunun İşlevleri	97
Toplumsal Yapı ve Eğitim	101
Toplumsal Tabaka-Toplumsal Sınıf ve Eğitim	102
Toplumsal Hareketlilik ve Eğitim	105
Toplumsal Değişme ve Eğitim	106
Özet	108
Değerlendirme Soruları	111
Kaynakça	115

6. BÖLÜM

EĞİTİMİN TARİHİ TEMELLERİ

Giriş.....	117
Eski Türklerde Eğitim	119
Eski Türklerin Eğitim Anlayışının Temel Özellikleri	119
Hun, Göktürk ve Uygurlar'da Eğitim	120
İslamiyet Sonrası Dönemde Eğitim	122
İslamiyet'in Türk Eğitim Anlayış ve Uygulamalarına Etkisi.....	122
İslamiyet Sonrası Kurulan Türk Devletlerinde (Karahanlılar (840-1212), Samanoğulları (874-999), Gazneliler (963-1186)) Eğitim.....	123
Farabi'nin (870-950) Eğitim Görüşleri	123
İbni Sina'nın (980-1037) Eğitim Görüşleri	123
Yusuf Has Hacip'in (1017-1077(?)) Eğitim Görüşleri	124
Kaşgarlı Mahmut'un (993-1090) Eğitim Görüşleri.....	124
Ahmet Yesevi (1103?-1166) ve Edip Ahmet Bin Yükneki'nin Eğitim Görüşleri.....	124
Selçuklular'da Eğitim	125
Selçuklu Medreseleri.....	126
Ahilik Kurumu	126
Osmanlılar'da Eğitim	128
Osmanlı Medreseleri.....	128
Enderun Mektebi.....	131
Sivil Okullar.....	132
İlköğretim Kurumları	132
Ortaöğretim Okulları.....	134
Yükseköğretim Kurumları	136
Yüksek Okullar	136
Öğretmen Yetiştiren Kurumlar	137
Cumhuriyet Döneminde Eğitim	141
Değerlendirme Soruları.....	148
Kaynakça.....	150

7. BÖLÜM

EĞİTİMİN FELSEFİ TEMELLERİ

Giriş.....	153
Nedir Felsefe?.....	153
Felsefe-Bilim İlişkisi.....	155
Felsefe-Din İlişkisi.....	157
Felsefenin Konu Alanları.....	157
Önemli Felsefe Akımları.....	161
Eğitim Felsefe İlişkisi.....	163
Eğitim Felsefesinde Etkili Olan Akımlar.....	165
Değerlendirme Soruları.....	168
Kaynakça.....	169

8. BÖLÜM

EĞİTİMİN EKONOMİK TEMELLERİ

Giriş.....	171
Ekonomi Eğitim İlişkisi.....	172
Ekonomi ve Çalışma Alanı.....	172
Ekonomi ve Eğitimle İlişkisi.....	172
Planlama, Eğitim Planlaması.....	176
Eğitim Finansmanı, Eğitim Bütçesi.....	179
Eğitimde Verimlilik, Etkililik ve Hesap Verebilirlik.....	184
Özet.....	187
Değerlendirme Soruları.....	189
Kaynakça.....	192

9. BÖLÜM

TÜRK MİLLİ EĞİTİMİNİN HUKUKSAL TEMELLERİ

Giriş.....	195
Devlet Örgütü ve Politik Sistem	196
Türk Millî Eğitim Sisteminin Anayasal Dayanakları.....	200
Anayasanın Eğitim ile İlgili Maddeleri.....	200
Millî Eğitimin Genel Amaçları	201
Türk Millî Eğitim Sisteminin Yapısı.....	206
Değerlendirme Soruları.....	211
Kaynakça.....	212

10. BÖLÜM

SOSYAL BİR ÖRGÜT OLARAK OKUL

Giriş.....	213
Sistemin Öğeleri	214
Temel Sistem Olarak Okulun Amaçları ve Özellikleri	217
Okulun Örgüt Özellikleri.....	218
Okulun Öğeleri	220
Okulda Yönetim.....	221
Okulda Güvenlik Önlemlerinin Alınması	223
Öğrenci İşleri.....	224
Okul Yöneticileri ve Yönetim Biçimleri.....	225
Eğitim Yöneticisinin Özellikleri	226
Değerlendirme Soruları.....	227
Kaynakça.....	228

11. BÖLÜM

EĞİTİMDE YENİ YÖNELİMLER

Giriş.....	229
Çoklu Zeka.....	230
Yapılandırmacılık – Oluşturmacılık (Constructivism)	232
Probleme Dayalı Öğrenme.....	233
Proje Tabanlı Öğrenme.....	235
Yansıtıcı Öğrenme	237
Eleştirel Düşünme	239
Yaratıcı Düşünme	240
Kuantum Öğrenme	241
İşbirliğine Dayalı Öğrenme.....	243
Web Tabanlı Eğitim.....	244
Yaşam Boyu Öğrenme	244
Özet	247
Değerlendirme Soruları.....	248
Kaynakça.....	252

12. BÖLÜM

EĞİTİMDE BİLİMSEL ARAŞTIRMA

Giriş.....	255
Nicel Araştırma Yöntemleri	256
Tarama Yöntemi	257
Meta-Analiz Yöntemi.....	258
Nitel Araştırma Yöntemleri.....	258
Tarihi (Historical) Araştırma.....	258
Eylem (Action) Araştırması.....	259
Fenomenografik Araştırma	260
Özel Durum (Örnek Olay) Araştırması.....	260
Veri Toplama Araçları.....	261
Anket.....	261

Görüşme	261
Gözlem.....	263
Doküman İncelemesi	264
Verilerin Analizi	264
Eğitimde Bilimsel Araştırmanın Raporlaştırılması	265
Değerlendirme Soruları.....	267
Kaynakça.....	269
Yazarların Özgeçmişleri.....	271

1. BÖLÜM

EĞİTİM BİLİMİNİN TEMEL KAVRAMLARI

Yrd. Doç. Dr. Temel Topal

Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi

GİRİŞ

Birey, birçok yeteneğe sahip olarak dünyaya gelir. Ancak doğuştan getirdiği yetenekleri onun bütün ihtiyaçlarının karşılaması için yeterli değildir. Bu sebeple bireyler, yaşamlarını daha nitelikli hale getirmek için bir yetiştirilme süreci içinde yer alırlar. Bu yetiştirilme sürecine en genel anlamıyla “eğitim” denmektedir. İlkel toplumlarda toplumu oluşturan bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli bilgi birikiminin oldukça sınırlı olduğu, bu bilgileri de anne-babadan ya da yetişmiş nesilden öğrendikleri bilinmektedir. Tarım toplumunda ise ilkel toplumların aksine bilgi birikiminin, buna bağlı olarak da bireysel ihtiyaçların arttığı görülmektedir. Sanayi toplumu ve sonrasındaki bilgi toplumuna geçildiğinde de bilgi birikimindeki artışa paralel olarak bilginin çeşitlendiği ve meslekte uzmanlaşmanın önem kazandığı görülmektedir. Bu durum, meslekte uzmanlaşma ile birlikte mesleklere ilişkin alt alan ve bilim dallarının da ortaya çıkmasına yol açmıştır. Ortaya çıkan bu alt alanlar ve bilim dalları, bireylere verilecek eğitim hizmetinin kapsamını genişletmiş ve bu hizmetin profesyonel kişiler tarafından gerçekleştirilmesini zorunlu hale getirmiştir. Böylece gelişmiş toplumların sosyal yaşamlarını sürdürebilmeleri için eğitim ve öğretim işini bilimsel olarak yapan öğretici (öğretmen) ve bu işin bilimsel yollarla yapıldığı kurumlar (okullar) yaşam alanımıza girmiştir.